

Waardevol toetsen in het basisonderwijs

“The greatest gift you can give your children
are the roots of responsibility and the wings of independence.”
- *Denis Waitley*

Karen Heij – 2 november 2022

Onderzoek naar de waarde van de eindtoets

In het licht van de wettelijke functies:

- Primair: selectie
- Daarbij: kwaliteit van onderwijs

www.parrhesiaonderwijsadvies.nl

Madaus: 'who gains and who loses?'

Kenmerken van de ontwikkeling van het Nederlandse onderwijsstelsel

- Efficiëntie: zo kort mogelijke trajecten en alleen lang als het de investering waard is;
- Vroege en gedifferentieerde selectie (6 groepen);
- Overstapmogelijkheden beperkt: schotten tussen de verschillende onderwijsvormen;
- Primair gericht op aansluiting op arbeidsmarkt;
- Belang van selectie steeds verder vergroot.

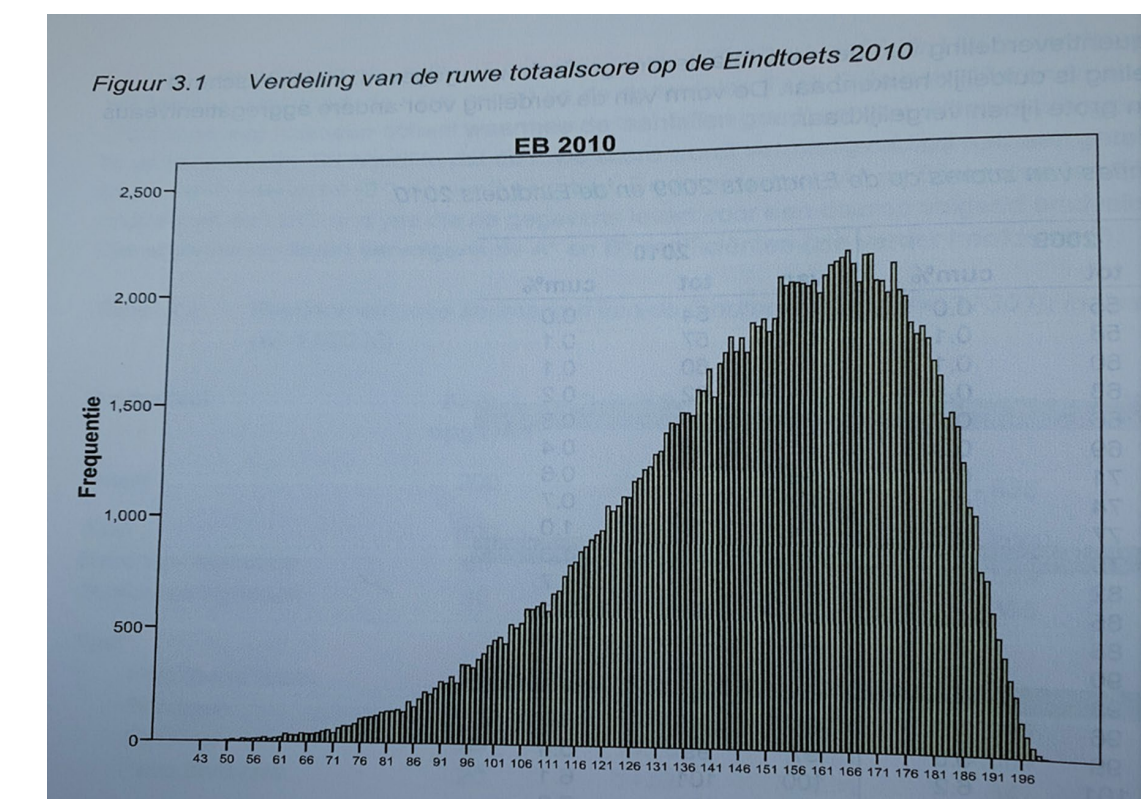

Hoe werkt de selectie?

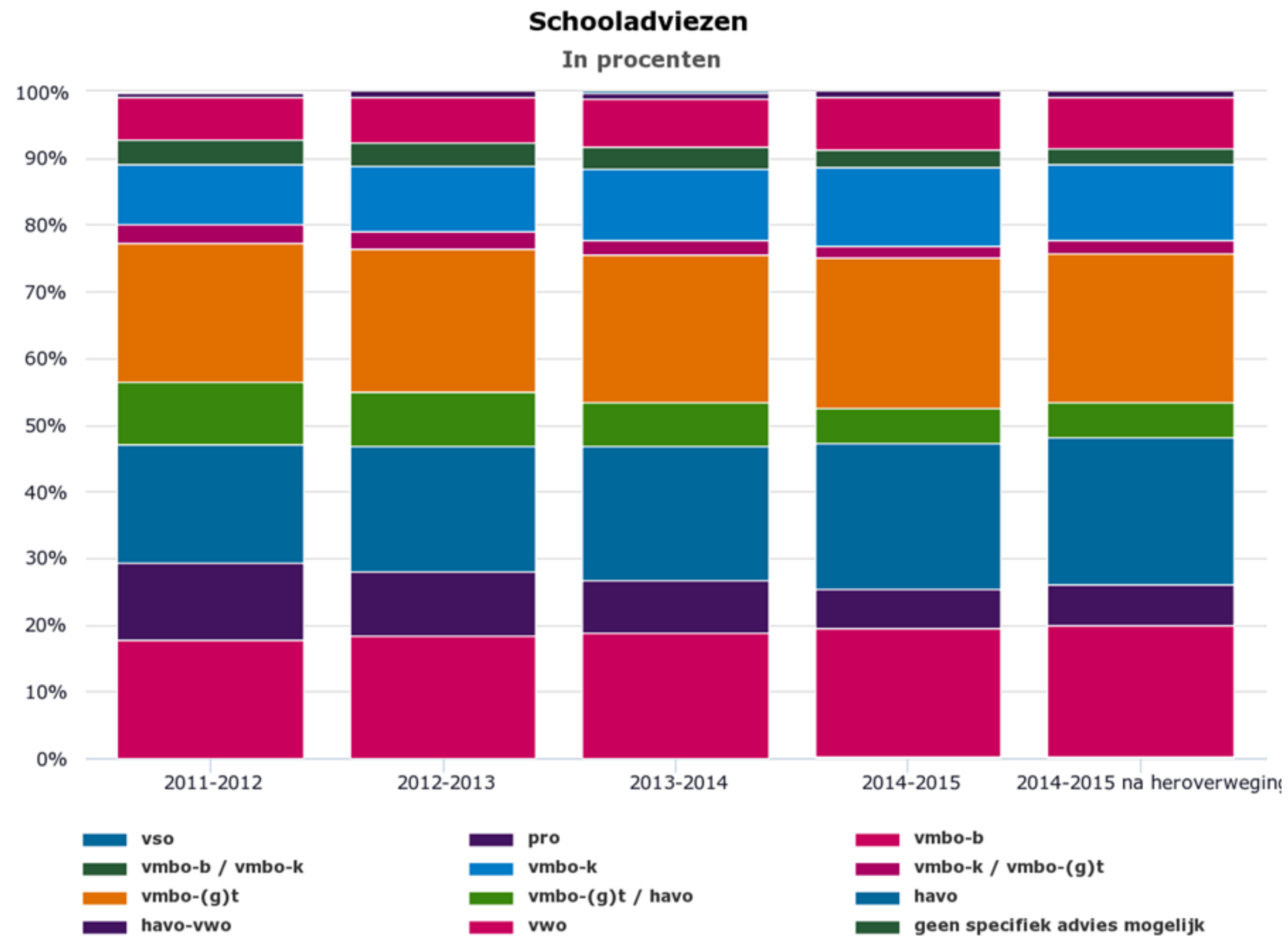
- Eerst schooladvies: gebaseerd op uitkomsten Leerlingvolgsysteemtoetsen (vooral begrijpend lezen) groep 6, 7 en 8 (dringend advies);
- Dan advies op basis van 'een'/'de' eindtoets;
- Bij hoger advies obv toets -> bijstelling naar boven

Hoe werkt de eindtoets?

- Leerlingen worden vergeleken met elkaar
- op basis van optelling van de scores op taal- en rekenopgaven
- die zo geconstrueerd worden dat er een opbouw is van makkelijke en moeilijke opgaven (gemiddelde p-waarde: .70)
- zodat een zodanige spreiding van scores gerealiseerd kan worden (501-550)
- uitgaand van het principe 'gemiddelde score = standaardscore van 535'
- dat er een ordening van leerlingen kan plaatsvinden die ervoor zorgt
- dat leerlingen jaarlijks stabiel verdeeld kunnen worden over de onderwijssoorten: 20-30-50 (resp. vwo, havo en vmbo).

Stabiliteit in schooladviezen

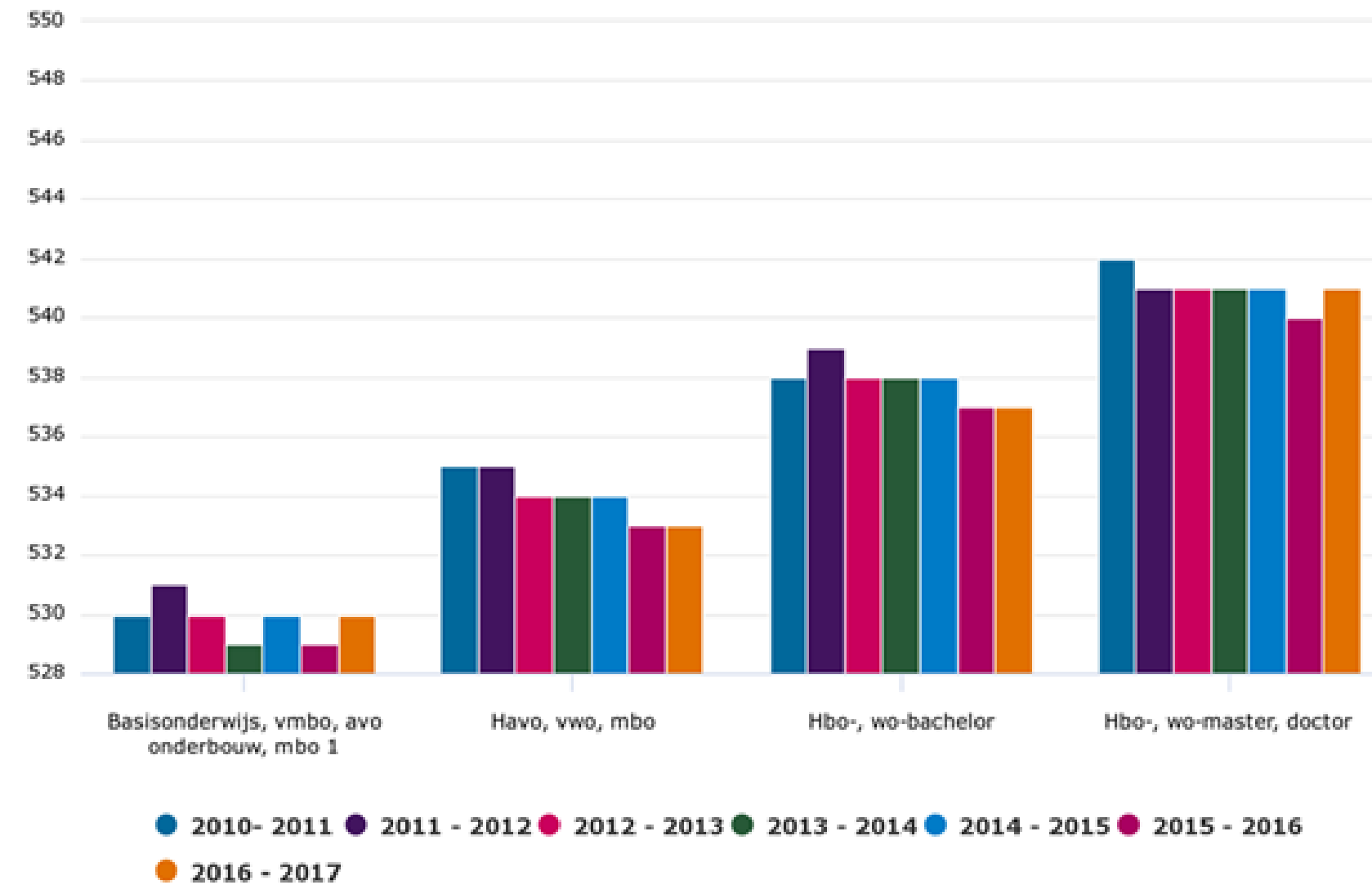

DUO: 1 cijfer PO 2015

Wat zijn de effecten?

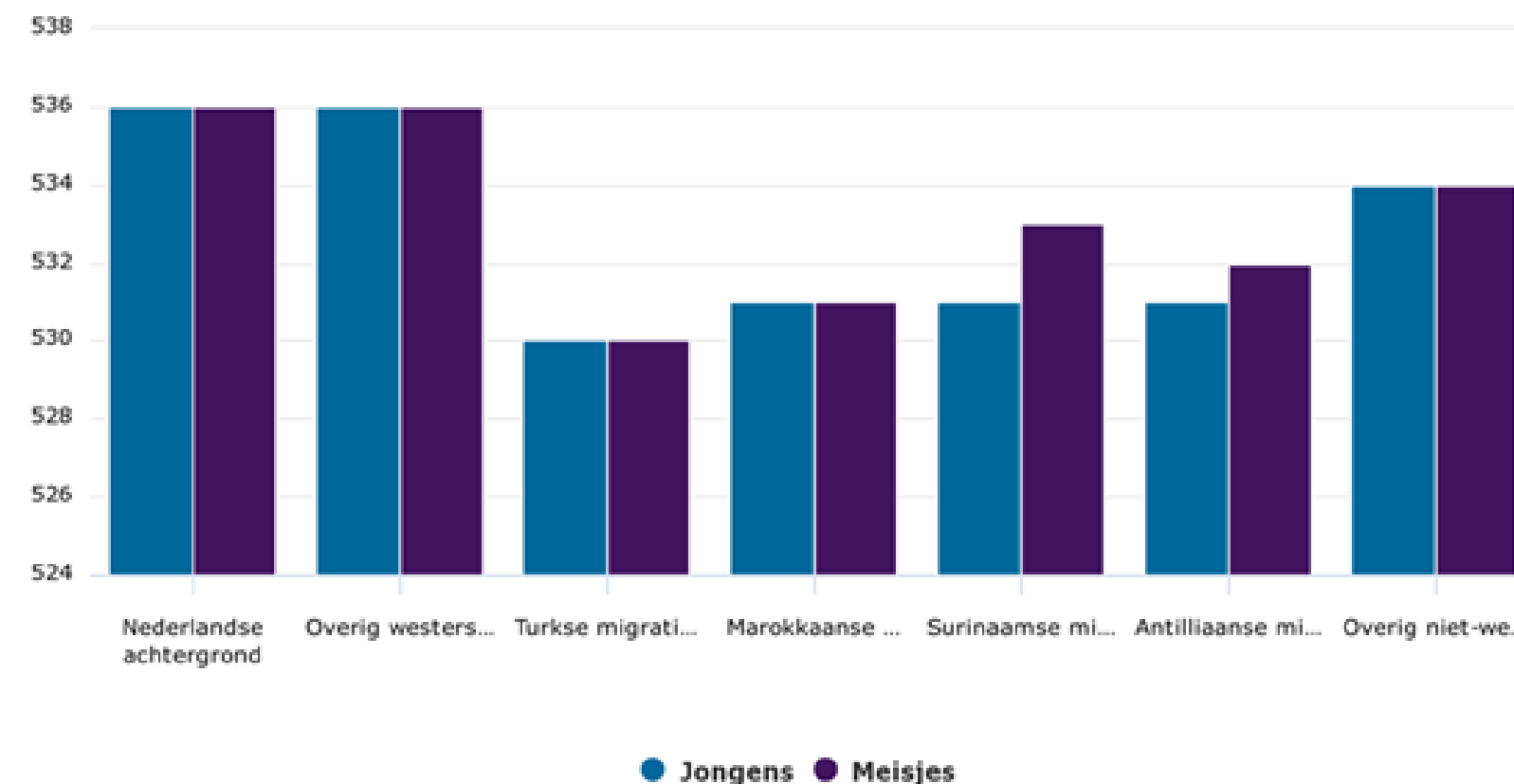
- Basis voor selectie is versmald: taalverzorging en begrijpend lezen bepalen in hoge mate de uitkomst van het selectieproces;
- Kinderen die moeite hebben met taal zijn in het nadeel, ook bij rekenen;
- Kinderen van hoger opgeleide ouders zijn in het voordeel;
- Kinderen met een andere thuistaal zijn in het nadeel;

Ontwikkeling gemiddelde totaalscore Centrale Eindtoets naar hoogste opleidingsniveau van de ouders

Cito - CBS

Gemiddelde totaalscore op de Centrale Eindtoets
Naar migratieachtergrond, 2016/'17

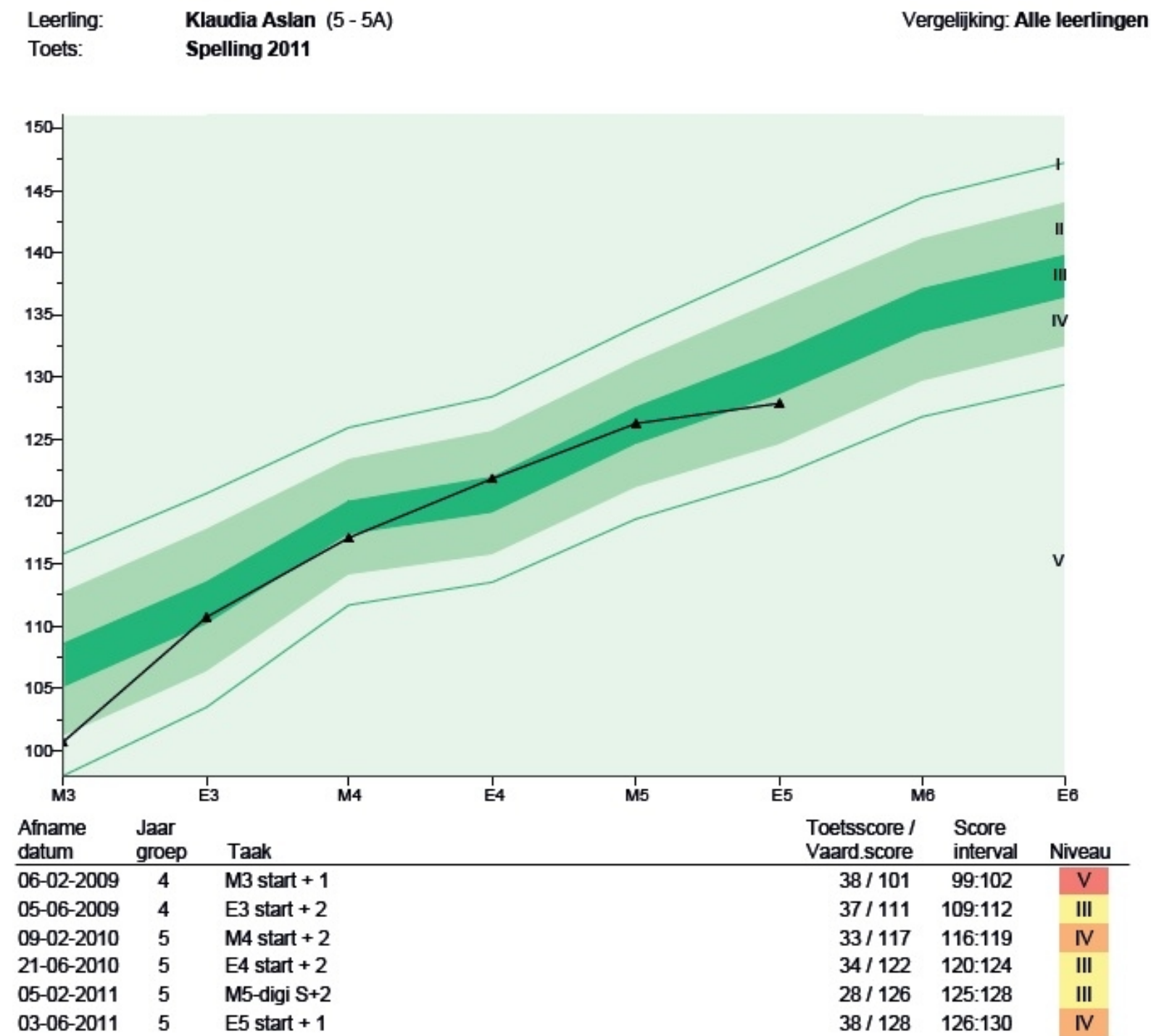

Cito - CBS

Hoe werkt het LVS?

20% hoogst scorende leerlingen	I 20%	A 25%	25% hoogst scorende leerlingen
20% boven het landelijk gemiddelde	II 20%	B 25%	25% ruim boven tot net boven het landelijk gemiddelde
20% landelijk gemiddelde	III 20%	C 25%	25% net tot ruim onder het landelijk gemiddelde
20% onder het landelijk gemiddelde	IV 20%	D 15%	15% ruim onder het landelijk gemiddelde
20% laagst scorende leerlingen		E 10%	10% laagst scorende leerlingen

Figuur 1 Voorbeeld van een leerlingrapport

Hoe werkt het LVS?

CITO Rekenen-Wiskunde - 2002 M6

Groep	6A											
Datum	1-2-2008											
Schooljaar	2007 / 2008											
Toetsonderdeel	Getallen en bewerkingen											
Naam	Score	Schaal	DL	DLE	LR%	LR	Niv.	E	D	C	B	A
Böris Achterberg	28	49	36	27	75	-9	D	-----	----			
Bert Brandsma	34	54	36	29	81	-7	C	-----	-----	-		
Jos Cornelissen	37	56	36	31	86	-5	C	-----	-----	-----		
Peter van Duin	40	59	36	33	92	-3	C	-----	-----	-----		
Maarten Evers	41	59	36	33	92	-3	C	-----	-----	-----		
Anne Floors	44	62	36	35	97	-1	B	-----	-----	-----	-	
Marriët Groters	45	63	36	36	100	0	B	-----	-----	-----	-----	
Marijke de Haan	47	65	36	37	103	1	B	-----	-----	-----	-----	
Carla van de Heide	48	66	36	38	106	2	B	-----	-----	-----	-----	
Piet Jansen	50	69	36	39	108	3	B	-----	-----	-----	-----	
Gemiddelde	41,4	60,2	36	33,8	93,9	-2,2	2,9	-----	-----	-----	-----	
Percentage per niveau												
Niveau A of g	0 %	0x										
Niveau B of v	50 %	5x										
Niveau C	40 %	4x										
Niveau D of o	10 %	1x										
Niveau E	0 %	0x										
Totaal		10x										

Groepsoverzicht met niveau-grafiek en gemiddelden

Gesorteerd op naam

Gesorteerd op score

Selectie en selffulfilling prophecy

- Selectie steeds vroeger;
- Kinderen krijgen door toetsen met LVS steeds jonger een etiketje;
- Er is steeds minder tijd om te groeien/te ontwikkelen;
- Adviezen zijn hokjes geworden die vanzelf waar worden: een kind wórdt zijn score.

Meten we wat we willen meten of meten we wat goed selecteert?

- Spelling (mozaïek, python, abrupt, ritme, haviken, taxi's, dreumesen)
- Recente toevoeging van ontleden aan de centrale eindtoets

Inhoud ondergeschikt aan *discriminerend vermogen* van opgaven

Hoe objectief zijn meerkeuzevragen?

Onderdeel Lezen: Begrijpend lezen, Taak Taal 4

Dierenambulance

In de meldkamer van de dierenambulance komen iedere dag veel telefoontjes binnen over dieren waar iets mee is. De dierenambulance rukt niet overal voor uit. Alleen als1..... , gaat de ambulance op weg. De dierenhulpverlener op de ambulance helpt dieren in nood. Vaak moet zo'n dier naar een dierenarts.

Wat past het best op plaats 1?

- A de beller een serieuze indruk maakt
- B er om hulp gevraagd wordt
- C het een ernstig geval betreft
- D het probleem opgelost kan worden

Problemen met selectie

- Toets kent altijd bias
- Geschiktheid' kan niet worden vastgesteld:
 - er zijn geen profielen voor vo-stromingen
 - onderscheid hoofd/handen bestaat niet
- Relatieve karakter van de eindtoets is problematisch: self fulfilling prophecy
- Scores worden gebruikt als 'bepalers' van vormen van vo maar het zijn 'inschatters' met grote onnauwkeurigheden
- 'Onder- of overadvisering': wat is de norm?

Wat betekent dit voor selectiepraktijk?

- Onderliggend idee dat toekomst kan worden voorspeld, klopt niet;
- Resultaten uit het verleden bepalen nu in hoge mate de toekomst (LVS);
- Meer druk op de uitslagen leidt tot meer schaduwonderwijs en ongelijkheid;
- Vroege selectie biedt te weinig kansen aan mogelijk potentieel: we lopen talent mis en omgekeerd;
- Homogeniteit in het vo is het streven maar niet de werkelijkheid;
- Onderwijs raakt gefocust op selectieproces en niet op kwaliteit van onderwijs.

Problemen met kwaliteit van onderwijs

- Smalle basis toets ten opzichte van curriculum en doelen: taal (beperkt) en rekenen met meerkeuzevragen;
- Invoering Referentieniveaus problematisch;
- Relatieve meting: vergelijking van kinderen met elkaar als basis voor vergelijking van scholen met elkaar;
- Competitieve insteek: voortdurende verbetering;
- Verbetering van de een gaat ten koste van de positie van de ander;
- Selectiedoel wringt met zicht op wat kinderen kunnen;
- Rol professional uitgehold;
- Leerlinggewicht / schoolgewicht consolideert uitgangspositie.

Wat betekent dit voor kwaliteit van onderwijs?

- Eenzijdige blik op kwaliteit: terugslageffect op onderwijs (verschraling onderwijsaanbod);
- Longitudinaal beeld ontbreekt (nog altijd);
- Omkering van zaken: toetsen zijn geen middel om het leerproces te bevorderen maar het leerproces is een middel om resultaten te bevorderen;
- Competitieve insteek leidt niet tot verbetering van kwaliteit;
- Geloof en vertrouwen in toetsen.

Wat is nodig?

- Rust en ruimte creëren, zo lang mogelijk;
- Ontwikkeling stimuleren en monitoren in de volle breedte;
- De leerkracht zien als toets;
- Toetsing als hulpmiddel;
- Toetsing als dienaar van de visie op onderwijs.

Mix van toetsen

- Toetsen **om te** leren:

groeien, ontwikkelen, inzicht, hulpmiddel, stimuleren, motiveren, bekrachtigen, lijken op praktische toepassing, durven, proberen, mislukken, samen doen, op maat van de leerling, reflecteren, opnieuw doen, verantwoordelijkheid nemen

- Toetsen **van het** leren:

beslissen, balans opmaken, afsluiten, oordelen, vergelijken, onderzoek doen, verantwoorden

Visie en werkelijkheid

Het kind centraal niet het systeem: wat kan het voortgezet onderwijs (nog) doen?

- Wat is nu de waarde van de uitkomst van de eindtoets?
- Welke mogelijkheden zijn er om van 'track' te wisselen?
- Wat gebeurt er nu met de uitkomsten van het LVS bij de overdracht?
- Wat zou je willen dat er verandert / anders zou gaan?

kheij@parrhesiaonderwijsadvies.nl

Proefschrift downloaden:

www.parrhesiaonderwijsadvies.nl